

АДАПТАЦІЯ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

А.М. Бричко к.е.н., ст. викладач кафедри економіки
Сумський національний аграрний університет

У статті проведено аналіз сутності та економічного змісту поняття «інфраструктура», показана багатоаспектність і основні положення даної економічної категорії. Дана характеристика інфраструктури сільського господарства в сучасних умовах. Виділено особливості інфраструктури сільського господарства, фактори, що допомагають адаптуватись інфраструктурі сільського господарства в сучасних умовах.

Ключові слова: аграрна сфера економіки, адаптація, інфраструктура, сільське господарство.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток інфраструктури в сільському господарстві, динаміка, тенденції, закономірності визначаються набором факторів, що істотно впливають на досліджувану галузь, як систему. Кінцеві результати агропромислового виробництва залежать не тільки від рівня розвитку сільського господарства, а й від обслуговуючих його галузей. Із збільшенням обсягів виробництва в сільському господарстві зростають розміри використання різних видів ресурсів, сировини; збільшується потреба господарств в електроенергії, транспорті, засобах зв'язку; зростає залежність сільськогосподарського виробництва від розвитку ремонтно-технічних служб, організацій матеріально-технічного постачання та ін. При цьому однаковою мірою важливим залишається розвиток галузей і виробництв, що сприяють отриманню необхідних обсягів сільськогосподарської продукції і організацій, що забезпечують ефективне використання продукції та доведення її до споживача. Тому дослідження інфраструктури сільського господарства та її адаптації є актуальним сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Виходячи з актуальності даного проблемного питання його дослідженням займались ряд вчених і вітчизняних економістів: П.Т. Саблук, С.І., Бугуцький, М.Х. Пампуха, Б.Б. Юрчишин, І.В. Прокопа, М.К. Шепотько, Є.А. Вдовиченко, В.Г., Кочерга та інші. Дослідники дають різні варіанти визначень поняттю інфраструктури та її значення для розвитку економіки країни. Проблеми, що стосуються визначення місця і ролі інфраструктури в розвинутій ринковій економіці серед зарубіжних економістів займались: Т. Ганслі, А. Ельхансе, Д. Кларк, П. Самуельсон, Т. Лаксманен, А. Маршалл. Але й досі

невирішеними залишаються питання врахування інтересів усіх зацікавлених сторін під час адаптації інфраструктури сільського господарства в сучасних умовах.

Формулювання цілей статті. Звертаючи особливу увагу на проблеми, що стоять перед нашою державою на шляху до розвитку і перебудови аграрного сектору та пристосування до постійно змінних умов функціонування, метою даної статті було визначено дослідити інфраструктуру сільського господарства та заходи її адаптації в умовах, що склалися.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під інфраструктурою розуміємо систему обслуговуючих господарств, установ, виробництв, які сприяють раціональному витрачання ресурсів, та забезпечують оптимальний розвиток і територіальну організацію виробничих сил, а також високий рівень життя населення і збереження навколишнього середовища. У сільському господарстві інфраструктура розглядається як комплекс виробництв, що займаються заготівлею сільськогосподарської сировини, транспортуванням, зберіганням, просуванням на ринку і збутом споживчих товарів, підготовкою кадрів для сільського господарства тощо.

Поділяють інфраструктуру на виробничу та невиробничу [1, С. 87-89]. Виробнича інфраструктура – це така підсистема господарства, яка створює і реалізує загальні умови для функціонування виробництва і життя населення, в рівній мірі необхідної для діяльності всіх сфер суспільного виробництва. До її складу входять транспортні споруди і рухомий транспортний склад; лінії електропередач і зв'язок; складські приміщення та вантажно-розвантажувальне обладнання; теплові комунікації. Невиробнича інфраструктура – підсистема, що створюється для соціального обслуговування працівників. Вона включає житлово-комунальні структури, дитячі садки, медичні пункти, поліклініки, лікарні, санаторії, будинки відпочинку, їдальні, навчальні заклади, підприємства торгівлі та інші установи, що обслуговують сільське населення.

Існує думка, що інфраструктуру поділяють на виробничу, соціальну та ринкову складові [2, С. 104]. Під виробничою інфраструктурою слід розглядати сукупність одиниць господарської системи, основною метою функціонування якої є забезпечення нормального функціонування виробничого процесу. Соціальна інфраструктура складається з одиниць національної економіки, функціонування яких пов'язано із забезпеченням нормальної життєдіяльності населення і людини. Ринкова інфраструктура об'єднує підприємства та організації, робота яких направлена на забезпечення нормальної діяльності ринку та його розвиток. Основними структурними складовими ринкової інфраструктури є торговельні організації, що забезпечують просування і збут виробленої сільськогосподарської продукції

на зовнішньому і внутрішньому ринку; організації біржової торгівлі; організації транспортної системи тощо.

Розглядаючи дослідження Г.А. Бабкова [3] можемо виділити поділ інфраструктури на ресурсозабезпечуючу інфраструктуру як систему галузей і підприємств, що виробляють та постачають сільському, лісовому, рибному господарствам, переробній промисловості і торгівлі різноманітні товари: техніку, добрива, комбікорми, паливно-мастильні матеріали, племінних тварин, птицю тощо; та інформаційно-технологічну інфраструктуру - як систему підгалузей і підприємств, що здійснюють закупівлі сировини і продовольства, прокат машин і виконання контрактних робіт, ремонт і обслуговування основних фондів, фінансові послуги, послуги з маркетингу, логістики та ін.

Для інфраструктури сільського господарства притаманні наступні особливості: відмінність у змістовній структурі (в структуру організаційно-господарської інфраструктури входять різноманітні галузі, виробництва і види діяльності), функціональна особливість (функціональний зв'язок здійснюється на основі функціонального поділу праці), залежність від сезонності сільськогосподарського виробництва (зумовлює відповідний ритм діяльності підприємств і організацій, що входять до складу інфраструктури).

Період інтенсифікації сільськогосподарського виробництва характеризується тим, що різке відставання розвитку інфраструктурних галузей і служб від основних виробництв знаходиться в прямій залежності від характеру інвестиційної політики в галузі сільського господарства, що проявляється в необхідності розвитку інформаційного обслуговування, будівельних послуг та ін. Реалії сьогодення такі, що для подолання кризи в аграрній сфері на сучасному етапі необхідний ефективний розвиток соціальної та виробничої інфраструктури сільського господарства, що дозволяє створити передумови для вступу аграрної економіки країни в постіндустріальну стадію розвитку [4, С. 50-56].

Рівень розвитку інфраструктури сільського господарства залишається вкрай низьким внаслідок того, що знижуються освітні та культурно-побутові можливості сільського населення, що сприяє посиленню негативних демографічних процесів, особливо відтоку сільської молоді у великі промислові центри, асоціальної поведінки селян; зменшується мережа лікувальних закладів на селі, ускладнюється надання медичної допомоги через відсутність автодоріг і телефонного зв'язку; знижується рівень життя більшої частини сільського населення, збільшуючи дисбаланс в розвитку міста і села; зростає сільське безробіття [3].

Чимала частина причин повільного подолання технологічної кризи в інфраструктурі пов'язана з недоліками в технічному і технологічному переоснащенні аграрного сектора та вдосконалення системи підготовки кадрів і т. д. В умовах сучасного нестабільного

економічного становища підприємств сільського господарства у здійсненні будь-яких заходів соціальної політики передусім, повинні звертати увагу на їх результат у майбутньому та ефективність з позиції мотивації персоналу, без чого такі заходи не мають сенсу. Управління інфраструктурою пропонуємо здійснювати шляхом оцінювання трьох складових ефективності її функціонування з позицій кожного учасника соціального процесу – власники та керівництво підприємства, його працівники та суспільство взагалі. Задоволення інтересів цих трьох цільових груп узагальнюється трьома складовими: економічною, мотиваційною та соціальною. Об'єднання цих складових формує загальну ефективність управління інфраструктурою сільськогосподарського підприємства.

Економічна складова показує доцільність утримання соціальної інфраструктури, тобто містить у собі показники прибутковості або хоча б самоокупності, що дає керівництву інформацію про те, чи є конкретний об'єкт соціальної сфери тим, що самофінансується. Мотиваційна складова проявляється в активній підтримці персоналом підприємства наявності певних об'єктів соціальної інфраструктури, не завжди при цьому прибуткових для суб'єкта господарювання. Керівний склад підприємства має право на свій розсуд приймати рішення стосовно подальшого утримання таких об'єктів. Соціальна складова є найбільш суперечливою, оскільки прямої вигоди від досягнення високого її значення керівництво підприємства не бачить. Вона полягає у фактичному забезпеченні суспільства набором соціальних об'єктів, у яких є потреба через їх відсутність чи недостатність на конкретній території, де функціонує соціальна інфраструктура конкретного підприємства [7, с. 139-145].

Найважливішим процесом розвитку інфраструктури сільського господарства залишається державне регулювання, яке характеризується збалансованістю всіх систем і підсистем аграрної сфери. У цьому полягає необхідна умова економічної безпеки у вирішенні продовольчої програми, насичення і забезпечення країни вітчизняними, екологічно чистими продуктами харчування для населення країни в умовах глобалізації світової системи ринків.

Метою державного управління в галузі аграрної економіки є створення умов для ефективного функціонування сільськогосподарських організацій національного господарства [5, с.43-44]. Державна участь у розвитку інфраструктури передбачає формування системи державного регулювання, державної підтримки, державної допомоги.

Важливим елементом в системі державного регулювання виступає такий економічний механізм стійкого розвитку аграрного виробництва, як ціноутворення. Державне регулювання інфраструктури аграрного сектору економічними методами передбачає захист вітчизняного продовольчого ринку від імпортої сільськогосподарської продукції не завжди

кращої якості, від високомонополізованих галузей, які виробляють засоби виробництва для сільського господарства і закупають його продукцію.

Заходи, що потрібно вжити для адаптації інфраструктури села до умов сьогодення: необхідно ряд технологічних функцій відокремити від аграрної сфери та закріпити за відповідними промисловими, торговими і сервісними галузями, які прийнято називати інфраструктурою. Провідне місце галузі займають соціальна і виробнича інфраструктури, які надають найбільший вплив на виробництво сільськогосподарської продукції; розвиток виробничої та соціальної інфраструктури має бути спрямований не стільки на збільшення окремих кількісних показників сільськогосподарського виробництва, скільки на здатність аграрного сектора до розширеного відтворення, досягнення більш повного задоволення соціальних потреб і якості життя сільського населення, збереження і примноження об'єктів інфраструктури; визначити місце і роль елементів соціальної та виробничої інфраструктури в системі сільського господарства та їх зв'язки і відносини з іншими елементами системи господарювання. З цих позицій сільське будівництво виступає як найважливіша умова розвитку соціальної і виробничої інфраструктури, а окремі його підрозділи функціонують як окремі елементи; виявити проблеми та тенденції розвитку сільського будівництва в сучасних умовах. Сьогодні факти свідчать про незадовільний стан сільського будівництва, який на даному етапі свого розвитку не відповідає вимогам підйому агропромислового виробництва, ефективного функціонування соціальної та виробничої інфраструктури.

Дотримання адаптаційних заходів, що стосуються інфраструктури повинні сприяти сталому розвитку сільського господарства країни. Сталий розвиток інфраструктури сільськогосподарського виробництва - це здатність господарюючого суб'єкта динамічно підтримувати оптимальні пропорції в організації діяльності, орієнтованої на інноваційний розвиток; що сприяє підвищенню соціальної та економічної ефективності в процесі розширеного відтворення з метою забезпечення населення якісними продуктами харчування, гарантій продовольчої безпеки держави без шкоди екології і навколишнього середовища [6, с. 21].

Висновки. Таким чином, досліджено поняття інфраструктури, її особливостей функціонування в аграрному секторі. Визначено, що державне регулювання інфраструктури - це дієвий управлінський інструмент, що сприяє збалансованому здійсненню виробничо-технологічних процесів у всіх галузях національної економіки. Необхідно розвивати ефективну інституційну інфраструктуру в сільському господарстві. Трансформація правової складової сприяє розширеному відтворенню в ході посилення державного регулювання сільськогосподарських галузей економіки через моніторинг, лізинг, акціонування, гармонізовану податкову систему, індикативне планування і економічно обґрунтоване

прогнозування, інжиніринг, реінжиніринг, аутсорсинг, технологічний аудит. Оцінено недоліки та заходи, що допомагають сільськогосподарським підприємствам адаптуватись в сучасних умовах. Встановлено, що оцінювання інфраструктури підприємства має базуватись на оцінюванні різноспрямованих складових, важливе місце серед яких належить економічній, мотиваційній та соціальній. Перспективами подальших досліджень є формування на основі трьох зазначених складових соціальної інфраструктури підприємства різних стратегій для підприємств з управління закладами соціальної сфери та розроблення заходів з оптимізації управління соціальною інфраструктурою.

Список використаної літератури:

1. Бесолов Ф.Д. Комплексный подход к совершенствованию управления в АПК РСО-Алания / Ф.Д. Бесолов, З.З. Хубецова, М.М. Сидакова, А.В. Бизиков // Известия Горского ГАУ. – Владикавказ, 2008. – Т. 45. Ч. 1. – С. 87-89.
2. Абдулкадырова М.А. Состояние рыночной организационно-хозяйственной инфраструктуры АПК // Научное издание. – Нальчик: Издательство КБГСХА, 2011. – 104 с.
3. Бабков Г.А. Сущность и структурные элементы АПК [Электронный ресурс] // Управление экономическими системами. – [URL:http://www.uecs.ru/uecs-33-332011/item/599-2011-09-08-08-47-12](http://www.uecs.ru/uecs-33-332011/item/599-2011-09-08-08-47-12).
4. Тарчоков Б.А. Производственная инфраструктура АПК: сущность и назначение / Б.А. Тарчоков, А.А. Фокичев, С.М. Хуранова // Вестник Кабардино-Балкарской государственной сельскохозяйственной академии. Гуманитарные и социальные науки. – № 6, 2007. – С. 50–56.
5. Адуков Р. Х. Совершенствование государственного управления агропромышленным комплексом страны / Р. Х. Адуков, А. И. Алтухов // Менеджмент и бизнес-администрирование. - № 1., 2007. - С. 40–53.
6. Ходос Д. В. Экономический механизм обеспечения устойчивого развития сельскохозяйственного производства региона Автореферат дис. к.э.н.: 08.00.05 / Д.В. Ходос. - Москва 2009. - 24 с.
7. Летуновська Н. Є. Управління ефективністю соціальної інфраструктури промислових підприємств у сучасних умовах / Н.Є. Летуновська // Економічний вісник Донбасу, - № 1 (35) 2014. – С. 139-147.

Бричко А. М. Адаптація інфраструктури сільського господарства в сучасних умовах. У статті проведено аналіз сутності та економічного змісту поняття «інфраструктура», показана багатоаспектність і основні положення даної економічної категорії. Дана характеристика інфраструктури сільського господарства в сучасних умовах. Виділено особливості інфраструктури сільського господарства, фактори, що допомагають адаптуватись інфраструктурі сільського господарства в сучасних умовах.

Ключові слова: аграрна сфера економіки, адаптація, інфраструктура, сільське господарство.

Бричко А.М. Адаптация инфраструктуры сельского хозяйства в современных условиях. В статье проведен анализ сущности и экономического содержания понятия «инфраструктура», показана многоаспектность и основные положения данной экономической категории. Данная характеристика инфраструктуры сельского хозяйства в современных условиях. Выделены особенности инфраструктуры сельского хозяйства, факторы, помогающие адаптироваться инфраструктуре сельского хозяйства в современных условиях.

Ключевые слова: аграрная сфера экономики, адаптация, инфраструктура, сельское хозяйство.

Brychko A.M. Adaptation of agriculture infrastructure in modern conditions. The article analyzes the essence and economic content of the term "infrastructure" shown multidimensional and main provisions of the economic category. Given the characteristic of agriculture infrastructure in modern conditions. Allocated peculiarities infrastructure, agriculture, factors that help to adapt the infrastructure of agriculture in modern conditions.

Keywords: agrarian sphere of economy, adaptation, infrastructure and agriculture.

Brychko A.M. Adaptation of agriculture infrastructure in modern conditions.

With the increase in production in agriculture increasing size using different types of resources, raw materials; growing dependence on agricultural production of repair and engineering services, organizations, logistics and others. This is an important development sectors and industries that contribute to obtaining the necessary volumes of agricultural products and organizations to ensure the effective use of the product and bring it to the consumer. Therefore, research infrastructure, agriculture and its adaptation is relevant today.

At infrastructure understood the system serving households, institutions, industries that contribute to the rational use of resources and ensure optimal development and territorial organization of productive forces. In agriculture, infrastructure seen as complex industries engaged in harvesting agricultural raw materials, transportation, storage, sales promotion and marketing of consumer products, training for agriculture and so on.

For agriculture infrastructure is inherent following features: the difference in the semantic structure, functional features, depending on the seasonality of agricultural production.

The level of infrastructure development of agriculture remains very low due to the fact that lower educational, cultural and everyday opportunities of the rural population, which contributes to the negative demographic processes, especially the outflow of rural youth in large industrial centers, asocial behavior of peasants; reduced network of medical institutions in rural areas, compounded of care due to the lack of roads and telephone service; declining living standards of most of the rural population, increasing imbalance in the development of towns and villages; increasing rural unemployment.

The most important infrastructure development process agriculture is government regulation, which is characterized by the balance of all systems and subsystems agricultural sector. This is a necessary condition for economic security in dealing Food Programme, saturation and ensure the country's domestic, environmentally friendly food for the population in a globalizing world market system.

Measures to be taken to adapt to the conditions of rural infrastructure today: to a number of technological features separate from the agricultural sector and strengthen the relevant industrial, trade and service sectors, which are called infrastructure.

Compliance adaptation measures relating to infrastructure should contribute to sustainable development of agriculture.

The prospects for further research is to develop on the basis of these three components of social infrastructure enterprises of different strategies for enterprise management institutions and social development of measures to optimize the management of social infrastructure.

Keywords: agrarian sphere of economy, adaptation, infrastructure and agriculture.